

Regeert de waan van de dag?

De interactie tussen Parlement en media

Vooraf 1

Methode 1

Het Kamerjaar 2010-2011 in perspectief 2

Politieke partijen en Kamervragen 3

Antwoorden op Kamervragen 3

Kamervragen in het parlementaire jaar 2010-2010 4

Kamervragen en de media 7

Tweede Kamerleden in de dagbladen 9

Kamervragen in het nieuws 9

Een-tweetjes tussen Kamerleden en media? 11

Conclusie/discussie 11

**M
e
e
r

w
e
t
e
n
?**

Onderzoekers Nieuwsmonitor

Kasper Welbers

Wouter van Atteveldt (VU)

Joep Schaper

Nel Ruigrok

→ 06 27 588 586

→ nel@nelruigrok.nl

→ www.nieuwsmonitor.net

Vooraf

“De burger behoort zijn vertegenwoordigers en leiders kritisch te volgen, maar hij moet ook ruimte geven, opdat de gekozen leiders niet uitsluitend naar de waan van de dag regeren. Hoe dichter we erop zitten, hoe middelmatiger en kortzichtiger het bestuur.” columniste Nelleke Noordervliet in *Trouw*, 8 januari 2011.

Ieder jaar komt het debat weer terug: in hoeverre laten politici zich leiden door de ‘waan van de dag’. Maar wat is dat eigenlijk: de waan van de dag? En hoe is dat te meten? In debatten over de waan van de dag wordt vaak verwezen naar de interactie tussen politiek en media en media-hypes. Een kwestie uit het afgelopen jaar die als exemplarisch kan worden gezien is de zaak ‘Brandon’. Het actualiteitenprogramma *Uitgesproken EO* wijdde een aflevering aan een jongen die in gehandicaptenzorg verbleef en werd vastgebonden aan een tuigje als hij niet meer in de hand te houden was. Tweede Kamerleden reageerden ontzet en er volgde een spoeddebat. Achteraf bleek dat de desbetreffende instelling niet veel te verwijten viel en het aantal gevallen van vastgebonden patiënten de afgelopen twintig jaar van 2.000 naar 40 te zijn teruggedrongen. Volgens journalist Jan Kuitenbrouwer ‘vergaloppeerde’ *Uitgesproken EO* zich en schoot de politiek in een ‘reflex’ (*de Volkskrant*, 26 januari 2011).

Het kan dus misgaan wanneer de volksvertegenwoordiging zich teveel laat leiden door berichtgeving in de media en niet de context bij problemen wordt geboden. We weten niet wat Koningin Beatrix van ‘Brandon’ vond, maar dankzij flapuit Arend-Jan Boekestijn weten we wel dat het staatshoofd een duidelijke mening heeft over de relatie tussen media en Tweede Kamer. Zij verweet de Kamerleden tijdens een bezoek dat er sprake was van te veel hypes in de politiek, en te veel spoeddebatten.

Een indicatie voor de waan van de dag zou zijn dat Kamerleden hun schriftelijke vragen en masse baseren op berichten in de media. In dit rapport gaan we dit bekijken. Hierbij staan de volgende vragen centraal: welke Kamerleden zijn het meest actief wat betreft het ambachtelijke Kamerwerk en welk Kamerlid krijgt de meeste media-aandacht? Ten slotte gaan we in op de wisselwerking tussen media en politiek. Zijn er partijen die vaak uit dezelfde krant inspiratie voor Kamervragen halen en berichten sommige kranten meer over Kamervragen van dezelfde partij?

→ Methode

Voor dit onderzoek hebben we gebruik gemaakt van de online database van de overheid (www.officielebekendmakingen.nl) waarin alle kamerstukken beschikbaar zijn gesteld. We hebben alle data verzameld vanaf september 2006 tot en met vrijdag 2 september 2011. Naast de Kamervragen hebben we gekeken naar de antwoorden op deze Kamervragen. Wat betreft de media hebben we gekeken naar alle politieke artikelen zoals verschenen in *de Volkskrant*, *NRC Handelsblad*, *Trouw*, *De Telegraaf*, *AD*, *NRC Next*, *Metro*, *Splits en De Pers*.

Voor de meeste analyses gaan we uit van de zogenaamde *gewogen* Kamervragen. Op een Kamervraag kunnen namelijk meerdere namen staan. Wanneer de politici van een partij met andere politici op een Kamervraag staan zullen we deze vraag voor 1/aantal Kamerleden meetellen voor de partij in kwestie. Op deze manier houden we steeds het totaal aantal Kamervragen constant. Alleen wanneer we kijken per individuele politicus voeren we de analyses ongewogen uit.

In het eerste deel van het rapport hebben we de periodes van parlementaire jaren gekozen, te beginnen in september 2006. Hierdoor hebben we in totaal 5 jaar Kamervragen om te vergelijken. Het tweede deel beschrijft gedetailleerder de Kamervragen van het afgelopen parlementair jaar 2010-2011.

In het derde deel gaan we in op de interactie tussen parlementariërs en nieuwsmedia in het afgelopen parlementaire jaar.

Het Kamerjaar 2010-2011 in perspectief

*“De 79 Kamervragen van PVV'er Fritsma”
(Algemeen Dagblad, 10 september 2009)*

Om de hoeveelheid Kamervragen te vergelijken met de eerdere periodes, hebben we in het eerste deel vooral gekeken naar de parlementaire jaren, die lopen van september tot september. Hierdoor vallen dus 2 maanden af in de vorige analyse. We hebben hiervoor de parlementaire jaren genomen vanaf september 2006.

Tabel 1: Aantal Kamervragen, verdeling van subvragen en aantal Kamerleden per Kamervraag per jaar

	Totaal aantal Kamervragen	Gemiddeld aantal subvragen per Kamervraag	Gemiddeld aantal Kamerleden per Kamervraag
2006-2007	2.391	5,7	1,3
2007-2008	2.819	5,9	1,4
2008-2009	3.035	5,9	1,4
2009-2010	2.586	6,3	1,3
2010-2011	3.220	6	1,6

We zien in de tweede kolom van Tabel 1 een overzicht van het totaal aantal Kamervragen per parlementair jaar. In 2006 werden aanzienlijk minder vragen gesteld dan het afgelopen jaar, respectievelijk 2.391 en 3.220. Dit kan ermee te maken hebben dat het een verkiezingsjaar was. We zien ook in het vorige parlementaire jaar een daling van het aantal Kamervragen ten opzichte van de overige jaren. Als we het afgelopen parlementaire jaar vergelijken met de jaren waarin Balkenende IV wel het volledige jaar standhield, dan zien we dat het afgelopen jaar gekenmerkt wordt door meer Kamervragen. Bijna 200 meer dan 2008-2009 en ruim 400 meer dan het parlementaire jaar 2007-2008.

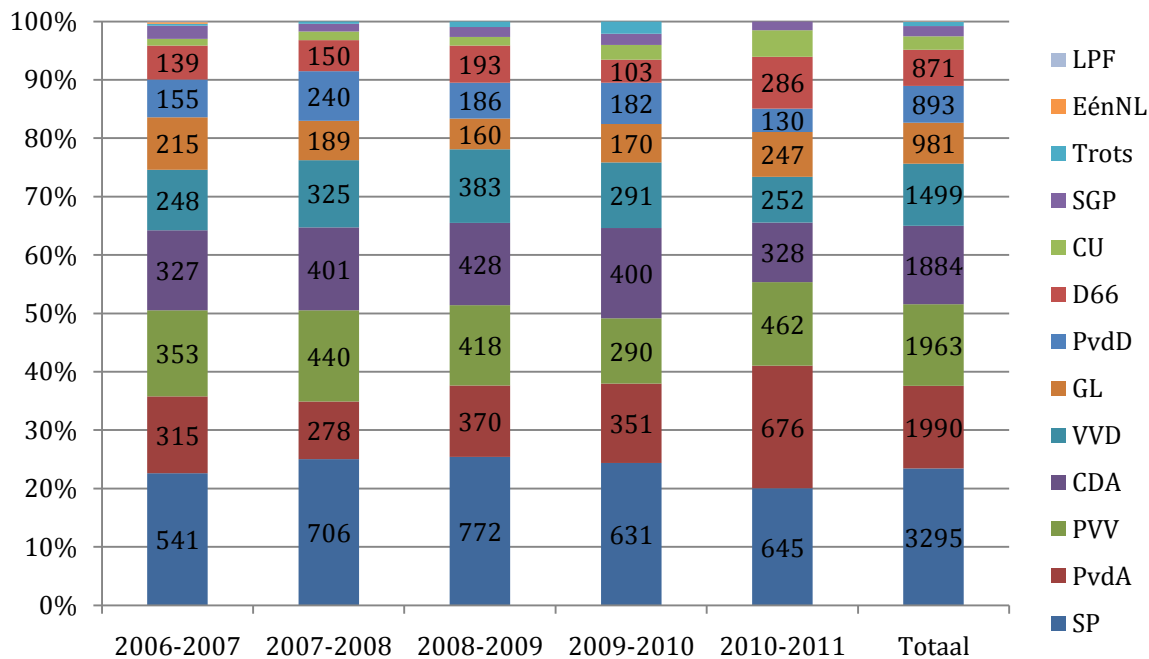
Kamervragen staan zelden op zichzelf. Meestal worden ze in setjes van meerdere vragen gesteld. Gemiddeld kent een Kamervraag 5,96 subvragen. Dat is te zien in de derde kolom van Tabel 1. In het jaar 2009-2010 werden er verhoudingsgewijs veel subvragen gesteld; gemiddeld bijna 6,3 per Kamervraag. Het afgelopen jaar viel een gemiddeld aantal subvragen met bijna 6 per weer redelijk mee. Een topvraag qua hoeveelheden deelvragen vinden we in 2009. Maar liefst 48 subvragen telden we op 22 januari 2009 in de Kamervraag van dhr. Pechtold aan toenmalig Minister-President Balkenende over “een achtergehouden kritisch juridisch advies over de politieke steun aan de oorlog in Irak”.

In de Kamer worden niet per se door individuele politici Kamervragen gesteld. Veelal staan er meerdere politici op een Kamervraag. In laatste kolom geven we het aantal vragenstellers per Kamervraag. We zien dat het afgelopen jaar de Kamerleden sterker samen hebben gewerkt wat betreft de Kamervragen dan de jaren ervoor. Gemiddeld vinden we ruim anderhalf Kamerlid per Kamervraag. Aanzienlijk meer dan de andere jaren.

→ Politieke partijen en Kamervragen

In Figuur 1 geven we weer hoeveel Kamervragen zijn gesteld door de fracties in de Tweede Kamer over tijd, gewogen naar aantal Kamervraagstellers. Hierbij kijken we naar iedere Kamervraag waarop een politicus voorkomt. Deze telt als 1 Kamervraag mee. Wanneer we in de rechter tabel kijken, nemen we de gewogen cijfers mee. Hierbij geldt dat een Kamervraag die door 3 parlementariërs is gesteld, voor 1/3 meetelt voor de politicus in kwestie en dus ook voor de betreffende politieke partij waartoe de politicus behoort.

Figuur 1: Aantal Kamervragen per partij per jaar

Bijna ieder jaar stelt de SP de meeste Kamervragen, ieder jaar komt meer dan 20 procent van de Kamervragen van de socialisten. Hierna volgen de PvdA en de PVV. Gemiddeld genomen waren de drie partijen de afgelopen vijf jaar bij elkaar zelfs goede voor meer dan de helft van alle Kamervragen.

→ Antwoorden op Kamervragen

De vragen dienen zoals in het Reglement van Orde vastgesteld te worden beantwoord binnen 3 weken. De gemiddelde Kamervraag is echter aanzienlijk langer. Gemiddeld wachten de Kamerleden 34 dagen op het antwoord. De langste wachttijd in 2010-2011 betrof Kamervragen van lid Dijkgraaf (SGP) aan de minister van Infrastructuur en Milieu over een verbod op overslagactiviteiten en het verdwijnen van overslagplekken in de randstad op 9 november 2010. “Heeft u kennisgenomen van het besluit van het Waterschap Zeeuwse eilanden met betrekking tot het verbieden van los-laad- en overslagactiviteiten op Kaai 85?” De wachttijd bedroeg 97 dagen. Het (inmiddels opgeheven) ministerie van Jeugd en Gezin deed de afgelopen jaren gemiddeld het langst over het beantwoorden van vragen, gemiddeld ruim 46 dagen. Dat is te zien in Tabel 3. Ook het ministerie van Vreemdelingenzaken en Integratie, Wonen Wijken en Integratie, VROM en het ministerie van Justitie gaat gemiddeld ver boven de grens van drie weken heen.

Tabel 3: Top 5 ministeries met langste wachttijd in beantwoording van Kamervragen

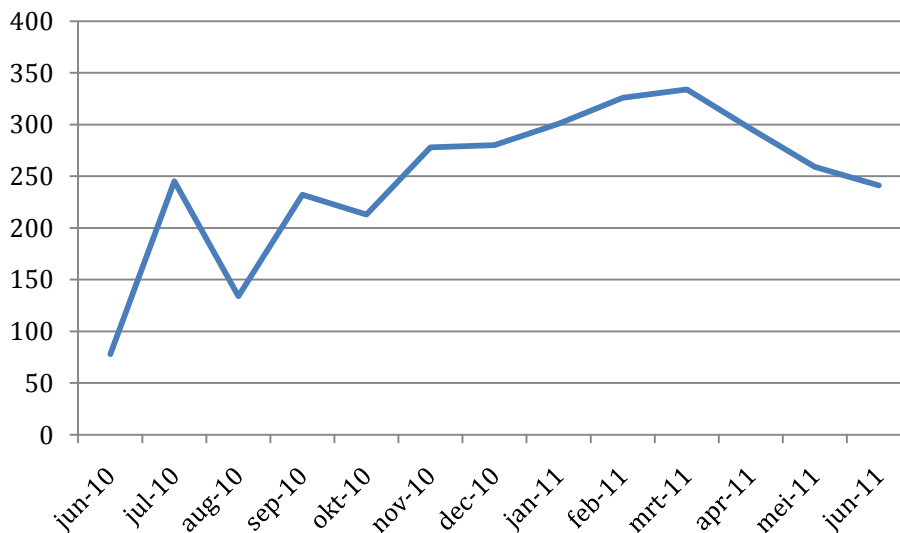
1.	Jeugd en Gezin	46,4 dagen
2.	Vreemdelingenzaken en Integratie	46 dagen

3.	Wonen Wijken en Integratie	44,2 dagen
4.	VROM	43,8 dagen
5.	Justitie	41,8 dagen

Kamervragen in het parlementaire jaar 2010-2011

De nieuwe Kamerleden begonnen op 17 juni 2010 aan hun werk. In totaal vinden we in de periode van 17 juni tot en met 3 september 3.702 Kamervragen die gesteld zijn door de Kamerleden vanaf hun benoeming. Het verloop van de Kamervragen zien we in onderstaande grafiek.

Figuur 2: Aantal gestelde Kamervragen per maand

Op de eerste dag van de nieuwe Kamer worden al 5 Kamervragen gesteld. SP politici staan die dag op 4 Kamervragen vermeld, de partijen GroenLinks, PvdA en CDA staan ieder op een Kamervraag. Vervolgens komt de Kamer echt op dreef in juli 2010. Die maand worden 250 vragen gesteld. Tot het moment dat de nieuwe regering echt gevormd is, op 14 oktober 2010 tellen we 758 Kamervragen. De echte piek vinden we echter pas in maart 2011 wanneer er 334 Kamervragen worden ingediend. De meeste vragen worden gesteld op 13 december 2010, maar liefst 56 Kamervragen worden ingediend, vooral betrekking hebbend op de plannen van de regering. Het overgrote deel begint dan ook met “afrekenbare en controleerbare kabinetsdoelen met betrekking tot...”.

De drie ministeries die het populairst waren onder de vragenstellers waren het ministerie van Veiligheid en Justitie, VWS en BuZa (zie Tabel 4). Ook blijkt dat verschillende partijen hun favoriete ministeries hebben waar ze de vragen aan stellen. PvdA stelt het merendeel van haar vragen aan Justitie, SP aan VWS en de PVV aan BuZa. De Partij voor de Dieren concentreert de vragen het meest. De partij stelde 66 vragen aan het ministerie van Economische Zaken Landbouw en Innovatie, slechts 14 aan VWS. In de volgende tabellen zijn de gegevens van het afgelopen parlementair jaar genomen, dus niet vanaf de installatie van de nieuwe Tweede Kamer, maar na het zomerreces. De totalen komen dus niet uit op 3.702, maar 3.220 Kamervragen in 2010-2011.

Tabel 4: Verdeling Kamervragen per partij per ministerie

	PvdA	SP	PVV	CDA	D66	VVD	GL	CU	PvdD	SGP	Totaal

Veiligheid en Justitie	145	99	59	47	37	51	29	13	5	3	488
Volksgezondheid Welzijn en Sport	97	121	61	24	21	16	26	24	14	6	410
Buitenlandse Zaken	82	51	74	56	30	20	30	43	2	6	393
Economische Zaken Landbouw en Innovatie	37	53	38	44	28	19	18	15	66	5	322
Onderwijs Cultuur en Wetenschap	66	50	28	22	47	27	12	17	1	5	272
Financiën	41	50	14	46	24	22	24	8	1	1	230
Infrastructuur en Milieu	26	22	48	38	16	15	20	24	5	2	217
Sociale Zaken en Werkgelegenheid	33	44	10	30	19	9	13	15	1	0	172
Binnenlandse Zaken	26	22	33	14	13	17	10	14	3	0	153
Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijksrelaties	24	21	31	13	13	15	9	13	3	0	142
Immigratie en Asiel	29	13	14	5	10	6	15	17	0	3	112
Defensie	11	11	17	6	9	6	6	3	1	0	70
Justitie	10	12	9	1	4	3	8	4	1	0	50
Algemene Zaken	8	11	3	4	8	2	6	4	5	0	50
Verkeer en Waterstaat	8	6	4	7	2	4	3	4	1	1	40
Economische Zaken	3	10	2	3	1	2	1	3	1	0	25
Jeugd en Gezin	7	7	2	1	1	1	1	2	0	0	21
LNV	0	1	1	1	1	2	1	1	13	0	21
Wonen Wijken en Integratie	2	5	4	3	2	1	3	0	1	1	20
VRM	1	2	6	0	0	1	1	0	1	0	10
Ontwikkelingssamenwerking	1	1	0	1	1	0	0	1	0	0	4
Totaal	655	610	455	366	286	237	235	223	122	31	3220

In Tabel 5 kijken we naar de Kamerleden individueel. Hierbij geldt dat iedere Kamervraag waar een Kamerlid opstaat wordt meegeteld als 1 Kamervraag. Waar we in de vorige paragraaf nog hebben gewogen naar Kamervragen, doen we dat hier niet meer. We gaan er hierbij van uit dat een Kamerlid ook staat voor de Kamervraag en daarom tellen we het in z'n geheel mee. Ruim 20 procent van de Kamervragen wordt door 6,7 procent van het aantal parlementariërs gesteld. De top 10 stelt dus beduidend meer Kamervragen dan de andere Kamerleden.

Tabel 5: Top tien Kamerleden die schriftelijke vragen stellen

	Kamerlid	Partij	Aantal vragen	In %
1.	Sharon Gesthuizen	SP	114	3,5
2.	Marianne Thieme	PvdD	85	2,6
3.	Renske Leijten	SP	85	2,6
4.	Henk van Gerven	SP	71	2,2
5.	Frans Timmermans	PvdA	69	2,1
6.	Gerard Schouw	D66	68	2,1
7.	Richard de Mos	PVV	58	1,8
8.	Khadija Arib	PvdA	56	1,7
9.	Harry van Bommel	SP	55	1,7
10.	Ronald van Raak	SP	54	1,7
	Totaal		715	22

De nummer 1 in het aantal gestelde Kamervragen van het parlementaire jaar 2010-2011 is SP-Kamerlid Sharon Gesthuizen, gevolgd door Marianne Thieme (PvdD) en fractiegenoot van Gesthuizen, Renske

Leijten. In de top 10 staan 5 SP'ers. Verder valt op dat het vooral Kamerleden en fractievoorzitters van de kleinere oppositiepartijen zijn die de top 10 vormen. Pas op plaats 4 en 8 vinden we PvdA-Kamerleden en parlementariërs van VVD, CDA zijn niet in de top 10 terug te vinden. Dit komt waarschijnlijk doordat de oppositie van nature kritischer is op de regering dan regeringspartijen in de Kamer. Daarnaast hebben Kamerleden van kleinere fracties noodzakelijkerwijs meer onderwerpen in hun portefeuille, waardoor ze over meerdere onderwerpen Kamervragen stellen.

Hieronder geven we het aantal leden per Kamervraag gesteld in 2010-2011.

Tabel 6: Aantal Kamerleden per Kamervraag

Aantal Kamerleden op de Kamervraag	Hoeveelheid Kamervragen	In Percentage
1	2208	68,6
2	778	24,2
3	124	3,9
4	32	1,0
5	16	,5
6	32	1,0
7	27	,8
8	1	,0
10	2	,1
Totaal	3220	100,0

Bijna 70% van de Kamervragen wordt door een Kamerlid ingediend. Bijna een kwart van de vragen wordt door twee personen gesteld. Met meer dan twee Kamerleden een vraag stellen komt aanzienlijk minder vaak voor. De meeste parlementariërs waren te vinden op een Kamervraag aan de staatssecretaris voor Veiligheid en Justitie op 18 mei 2011. “Wat is uw reactie op het bericht dat Duitsland de laatste voortvluchtige Nederlandse oorlogsmisdadiger, Klaas-Carel Faber, niet overlevert aan Nederland?” Alle partijleiders van de fracties in de Tweede Kamer stonden op deze Kamervraag.

Tabel 7: Schriftelijke vragen stellen naar fractie

Partij	Aantal vragen	Aantal leden	Gemiddeld per lid
PvdA	676	30	23
SP	645	15	43
PVV	462	24	19
CDA	328	21	16
D66	286	10	29
VVD	252	31	8
GL	247	10	25
CU	145	5	29
PvdD	130	2	65
SGP	49	2	25
Totaal	3220	150	21

Als we per partij kijken hoeveel Kamervragen er worden gesteld, zijn het de twee grote oppositiepartijen die het werk doen. De PvdA stelt de meeste vragen (676), gevolgd door de SP (645).

Dan volgt er een tijd niets en vinden we de PVV die met de gedoogconstructie feitelijk wel in de oppositie zit, maar logischerwijs minder kritisch is dan de oppositiepartijen die geen deal met de regering hebben. CDA en VVD vinden we opvallend genoeg niet helemaal onderaan de lijst terug, maar op de vierde en zesde plaats met respectievelijk 328 en 252 vragen (toch minder dan de helft van de koplopers). Als we kijken naar het aantal vragen per Kamerlid zien we de regeringspartijen en gedoogpartij wel onderaan het lijstje. SGP stelt de minste vragen, 49. Het is een kleine fractie, maar stelt toch in verhouding aanzienlijk minder vragen dan de PvdD die evenveel Kamerleden heeft. Laatstgenoemde partij stelt verreweg de meeste vragen per Kamerlid: 65 per lid. Per Kamerlid stelt de SP ook meer vragen dan de PvdA, 43 om 23.

Kamervragen en de media

‘De waan van de dag regeert’
(*Algemeen Dagblad*, 30 juli 2008)

Symptomatisch voor ‘de waan van de dag’ zou zijn dat ze (een groot deel van) hun schriftelijke vragen doorgaans baseren op berichten in de media. In deze paragraaf gaan we na *of* en zo ja *in hoeverre* dat beeld overeenkomt met de werkelijkheid. Anders gezegd: hoe vaak baseren Kamerleden een vraag op een bericht in de media? En wie baseert welke vraag op welke media?

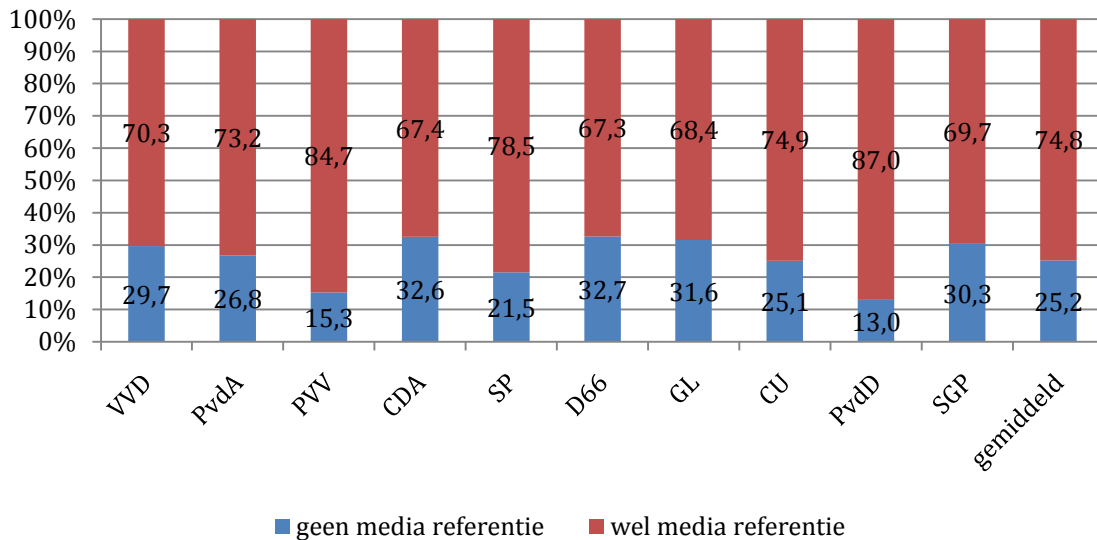
Het grootste gedeelte van de Kamervragen wordt gesteld aan de hand van krantenartikelen (33,8%). Dat is te zien in Tabel 8. Bijna een kwart van de Kamervragen vermeldt geen bron. Daarna vormen websites een belangrijke inspiratie voor Kamerleden. Van de internetsites zijn het vooral de websites van kranten die belangrijk zijn. Televisie is minder populair met 7,8 procent. Sporadisch dienen opiniebladen, buitenlandse media, persbureaus en radioprogramma’s als aanleiding voor een Kamervraag. Vooral kranten spelen in politiek Den Haag dus een grote factor van belang.

Tabel 8: Aantal Kamervragen per mediasoort

Soort Medium	Aantal	in %
Dagbladen	1089	33,8
Websites	409	12,7
Televisie	250	7,8
Overheid	233	7,2
Opiniebladen	118	3,7
Persbureaus	36	1,1
Buitenlandse media	35	1,1
Radio	10	,3
Overige media	228	7,1
Geen medium	812	25,2
Totaal	3220	100,0

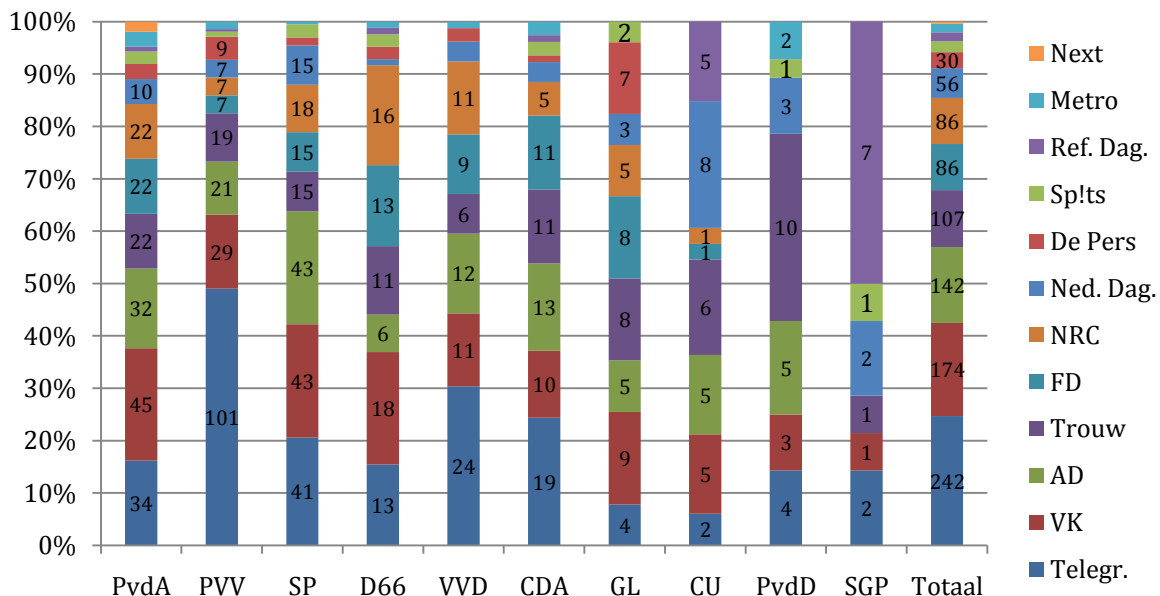
Er zijn geen grote verschillen tussen partijen wat betreft het aantal Kamervragen dat is gebaseerd op mediaberichtgeving, zoals Figuur 3 laat zien. Tussen de 70 en 80 procent van de Kamervragen hebben een bericht in de media als aanleiding. PVV en PvdD laten zich het meest inspireren door mediaberichtgeving. Dit geldt het minst voor D66 en CDA.

Figuur 3: Partijen en vermelding van media in Kamervragen

Als we dieper ingaan op basis van welke kranten partijen hun vragen stellen, dan zien we dat er per partij inderdaad bepaalde kranten vaker terugkomen in hun Kamervragen (zie Figuur 4). Zo is bijna 31 procent van de VVD-vragen waarin gerefereerd wordt aan een krant gebaseerd op *De Telegraaf*. *de Volkskrant* is de favoriete krant van PvdA-Kamerleden met ruim 21 procent. De PVV heeft een nog duidelijkere voorkeur: Bijna de helft van de PVV-vragen is gebaseerd op berichtgeving van *De Telegraaf*. *De Telegraaf* staat ook bovenaan bij het CDA en de SP, hoewel de verdeling bij deze twee partijen wat evenwichtiger is. Bij ChristenUnie en SGP scoren het *Nederlands Dagblad*, *Trouw* en het *Reformatorisch Dagblad* redelijk hoog. *Trouw* is ook populair bij GroenLinks en de Partij voor de Dieren. D66 refereert weer vaker aan *de Volkskrant*.

Figuur 4: Verdeling van door dagbladen geïnspireerde Kamervragen per partij

*In de figuur zijn de absolute aantallen weergegeven in de balken.

Kijken naar de totalen blijkt dat veruit de meeste Kamervragen worden gebaseerd op berichtgeving uit *De Telegraaf*. Vooral de PVV gebruikt deze krant als bron voor de Kamervragen. *de Volkskrant* en het *AD* zijn ook redelijk belangrijk. De drie kranten bij elkaar vormen de basis van 60 procent van de Kamervragen die gebaseerd zijn op krantenartikelen.

→ Tweede Kamerleden in de dagbladen

“Het praattheater dat Kamer heet, is minder machteloos dan het lijkt. Wie schittert in het parlement, is de lieveling van de media en van de kiezer”, betoogt Henk te Velde in *NRC Handelsblad*, op 31 december 2009. In deze paragraaf kijken we of dit daadwerkelijk correct is. Welke Kamerleden komen het meest in het nieuws?

In Tabel 9 hebben we de Kamerleden die de meeste vragen stellen afgezet tegen de Kamerleden die het meeste aandacht in de dagbladen krijgen. Geen van de Kamerleden komt in beide lijsten voor. Fractievoorzitters Marianne Thieme stelt wel veel Kamervragen, maar krijgt minder media-aandacht dan ‘gewone’ Kamerleden Koppejan, Plasterk, Brinkman of Bosma. Frequente vragenstellers als Gesthuizen en Leijten genieten nog veel minder aandacht van de media. Met ‘schitteren in de Kamer’ wordt eerder controversiële uitspraken doen in het parlement of voor de microfoons van Haagse verslaggevers, maar niet het stellen van Kamervragen. Hard werken in de Kamer in traditionele zin is geen garantie voor succes in de media of grote bekendheid bij het publiek.

De meeste frequente vragenstellers baseren hun Kamervragen op verschillende dagbladen. Van alle Kamerleden zijn er slechts twee die meer dan 10 vragen stellen en meer dan 90% van hun vragen op hetzelfde medium baseren. André Elissen en Hero Brinkman besteden 90 procent of meer op berichten uit *De Telegraaf*.

Tabel 9: Top tien Kamervragenstellers en top 10 Kamerleden in de dagbladen

Top 10 vragenstellers	Aantal Kamervragen	Top 10 media-aandacht	Aantal krantenartikelen
Sharon Gesthuizen (SP)	114	Geert Wilders (PVV)	3024
Marianne Thieme (PvdD)	85	Job Cohen (PvdA)	1104
Renske Leijten (SP)	85	Alexander Pechtold (D66)	655
Henk van Gerven (SP)	71	Femke Halsema (GL)	526
Frans Timmermans (PvdA)	69	Jolande Sap (GL)	505
Gerard Schouw (D66)	68	Emile Roemer (SP)	467
Richard de Mos (PVV)	58	Ad Koppejan (CDA)	366
Khadija Arib (PvdA)	56	Ronald Plasterk (PvdA)	354
Harry van Bommel (SP)	55	Hero Brinkman (PVV)	337
Ronald van Raak (SP)	54	Martin Bosma (PVV)	326

Wilders domineert de mediaberichtgeving met bijna drie keer zoveel artikelen als Cohen, die tweede staat. Verder nog twee PVV-ers in de top-10. Opvallend hierbij is vooral de positie van Bosma op de 10^e plek. Die heeft hij vooral te danken aan het aantal artikelen uit *NRC Handelsblad*, waarin hij veel genoemd wordt. De krant waarover hij op 2 september jl nog Kamervragen heeft gesteld. “Vragen van het lid Bosma (PVV) aan de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap over SP-financier Sauer die een substantieel aandelenpakket van *NRC Handelsblad* blijkt te hebben (ingezonden 2 september 2011).”

→ Kamervragen in het nieuws

We hebben gezien dat partijen zo hun voorkeuren hebben wat betreft media en vaak uit overwegend dezelfde kranten nieuws halen wat de basis vormt van hun Kamervragen. Andersom gebeurt dat natuurlijk ook: sommige Kamervragen halen het nieuws. Tabel 10 geeft een overzicht van de partijen die het lukt om met hun Kamervragen aandacht te krijgen in de media. De PVV haalt het vaakst het nieuws met haar Kamervragen: 88 keer. Hierna volgt GroenLinks met 41, PvdA en CDA volgen. Als we het uitsplitsen per medium zien we dat *de Volkskrant* vooral veel aandacht besteedt aan

Kamervragen in totaal en die van de PVV in het bijzonder. Ook heeft de krant aandacht voor Kamervragen van de SP. *NRC Handelsblad* bericht het meest over Kamervragen van de PVV en CDA. Bij *De Telegraaf* steekt de PVV ver boven de rest uit. *De Pers* besteedt redelijk veel aandacht aan Kamervragen en dan vooral die van GroenLinks. Opvallend is dat we ongeveer dezelfde koppeling zien tussen op welke kranten Kamerleden hun vragen baseren en over Kamervragen van welke partijen de verschillende kranten berichten. SP haalt voor een groot deel van de Kamervragen inspiratie uit *de Volkskrant* en diezelfde krant bericht het meest over Kamervragen van SP. De PVV refereert in meer dan de helft dan van de Kamervragen (met krantenreferentie) aan *De Telegraaf*, die op haar beurt verreweg de meeste aandacht aan PVV-Kamervragen geeft. Ook is er een dergelijk verband tussen GroenLinks en D66 en *Trouw*, maar deze relatie is minder sterk.

Tabel 10: Kamervragen die voorkomen in krantenartikelen per partij

	VK	De Pers	TEL	NRC	Next	AD	Sp!ts	TRW	Metro	Totaal
PVV	17	3	19	13	19	8	9			88
GL		19	3	7		7	2	3		41
PvdA	11	11	6		4	2	2	1	2	39
CDA	9		5	13	1	4		2		34
PvdD		14	1		13	4				32
SP	14		5	5		6				30
D66	7		6	2	2	1		7	3	28
CU			2	6	6		1			15
VVD		1	2						1	4
Totaal	58	48	49	46	45	32	14	13	6	311

*SGP komt niet in de tabel voor omdat kranten niet een keer naar een SGP Kamervraag hebben verwezen.

Hieronder presenteren we het percentage Kamervragen waarmee een politieke partij in het nieuws weet te komen. In verhouding weet de Partij voor de Dieren het vaakst in de media te komen met haar Kamervragen, een kwart van de Kamervragen haalt de pers. Ook de PVV weet de media succesvol te vinden met 19 procent van de Kamervragen. Het minst succesvol zijn de VVD en SGP met respectievelijk 2 en 0 procent.

Tabel 11: Kamervragen succesvol in de publiciteit per partij

Partij	Aantal	Aantal media	In %
PvdA	676	39	6%
SP	645	30	5%
PVV	462	88	19%
CDA	328	34	10%
D66	286	28	10%
VVD	252	4	2%
GL	247	41	17%
CU	145	15	10%
PvdD	130	32	25%
SGP	49	0	0%

→ Een-tweetjes tussen Kamerleden en media?

“Minister Van Bijsterveldt (Onderwijs) wil er, binnen de context van de scholen, alles aan doen om handel in en gebruik van verdovende middelen daar terug te dringen. Zij liet dit gisteren weten in reactie op Kamervragen van de VVD over het onderzoek waar *De Telegraaf* vorige week over berichtte.” (*De Telegraaf*, 1 december 2010)

Dit is een voorbeeld van een zogenaamd media-Kamerlid een-tweetje. Veelal baseren politici hun Kamervragen op nieuws dat zij hebben gelezen. Het kan ook voorkomen dat een Kamerlid weet dat een journalist gaat schrijven over een onderwerp en dat het een mooie aanleiding vormt voor een Kamervraag. De kans dat de journalist in kwestie zal schrijven over de Kamervraag is aanzienlijk groter dan wanneer hij niet eerder over het onderwerp had geschreven. Deze een-tweetjes staan weergegeven in Tabel 12. In de rijen staat op welke media de Kamervragen waren gebaseerd. Welke krant erover bericht staat in de kolommen. Oftewel, *de Volkskrant* bericht 4 keer over een Kamervraag die gebaseerd was op een artikel uit *De Telegraaf*. Over het geheel genomen zorgen *de Volkskrant* en *De Telegraaf* voor de meeste Kamervragen die daarna weer het nieuws halen, 16 keer het afgelopen parlementaire jaar. Toch valt het mee met de overduidelijke een-tweetjes. Die komen slechts 8 keer voor: 3 keer in *de Volkskrant*, 4 keer in *De Telegraaf* en een keer in *Trouw*.

Tabel 12: Berichtgeving over Kamervragen op basis van krantenartikelen per dagblad

	VK	TEL	AD	Next	De Pers	NRC	TRW	Sp!ts	Metro	Totaal
VK	3	2	3	1	2	1	1	2	1	16
TEL	4	4	2	1	1	2	1	1		16
NRC	1		2	2						5
TRW	4						1			5
Next		1			1					2
Metro	1									1
Totaal	13	7	7	4	4	3	3	3	1	45

Soms is een een-tweetje iets te enthousiast opgezet en lijkt er sprake van een kijkje in de toekomst door de krant. Zo schrijft Menno van Dongen in *de Volkskrant* van 10 september over het pleidooi van de politie om terughoudender te zijn met opsporingsberichten over voortvluchtige gevangenen en tbs'ers dat wordt breed gedeeld. Hij eindigt het artikel met “*Attje Kuiken (PvdA) heeft Kamervragen gesteld. 'Ik wil van de minister van Justitie weten hoe we politieberichten slimmer kunnen gebruiken. Let wel: ik sta achter dit beleid. We moeten niet terug naar de tijd dat werd verzwegen dat iemand was ontsnapt. Als mensen dat merken, zal grote onrust ontstaan.*” Deze vragen echter, werden pas op 13 september 2010 ingediend. Overigens gebaseerd op een artikel van dezelfde journalist dat op 9 september 2010 was verschenen in *de Volkskrant*.

Conclusie/discussie

‘De waan van de dag’ staat centraal in het onderzoek. In hoeverre kunnen we daarvan spreken, kijkend naar de cijfers zoals hierboven getoond? We zien inderdaad dat veel Kamervragen gebaseerd zijn op berichtgeving uit de media. De vraag is echter of dit ‘waan van de dag’ betekent. In de term is een toon van verwijt naar de incompetentie of luiheid van politici in te vinden, maar dat is niet per definitie de strekking van de term. Wanneer het gaat over de waan van de dag, dan gaat het in eerste instantie over kwesties die spontaan hoog op de publieke agenda staan. Deze spontane collectieve interesse in

bepaalde onderwerpen wordt doorgaans geïnitieerd door mediaberichtgeving, vaak naar aanleiding van een gebeurtenis. Dergelijke spontane interesse geeft geen volledig beeld van de werkelijkheid.

Journalisten en redacties hebben nu eenmaal de taak om de grote, complexe werkelijkheid te filteren op datgene wat het publiek interessant, belangrijk of leuk vindt. Het nieuws dat daadwerkelijk gedrukt of uitgezonden wordt is een selectie, en veel gebeurtenissen blijven onbelicht.

Dit onderzoek richt zich op de vraag hoe deze gefilterde werkelijkheid, het politieke proces beïnvloedt. We weten bijvoorbeeld dat veel Kamervragen gebaseerd zijn op krantenberichten en overige media. Dit wil niet zeggen dat politici simpelweg hun werk laten uitvoeren door journalisten. Het is de taak van de Kamerleden om het volk te vertegenwoordigen en daarom mogen we aannemen dat politici tijd investeren om zich te (laten) informeren over wat er in de samenleving speelt. Zodanig mogen wij er ook op vertrouwen dat zij bovengemiddeld geïnformeerd zijn hierover. Een politicus heeft opvattingen en ideeën over hoe de samenleving behoort te zijn.

Deze opvattingen en ideeën krijgen deels vorm in concrete, specifieke Kamervragen. Dat politici de informatie hiervoor uit media halen is vanuit de taakopvattingen van politici en media te begrijpen. Media zoeken vaak een nieuwe gebeurtenis, ontwikkeling of ontdekking uit en publiceren hierover. Wij verwachten van politici dat zij vervolgens een mening hebben over wat dit betekent voor de samenleving.

Kijken we naar de zaak 'Brandon': in werkelijkheid was dit niets nieuws. De jongen zat daar immers al langer vastgeketend, en het aantal lotgenoten van een dergelijke behandeling is de afgelopen jaren zelfs afgenomen. Het nieuws was slechts de berichtgeving hierover en de ophef als gevolg hiervan. De vraag is of het spoeddebat ook gehouden zou worden als *Uitgesproken EO* er niet over had bericht. Als een parlementariër via een andere weg over de situatie van Brandon gehoord zou hebben, zonder dat het in het nieuws was, zou er dan ook een spoeddebat zijn aangevraagd? Oftewel, in welke mate laat de politicus zich leiden, niet door de informatie die deze opdoet uit de media, maar uit de kans dat diens handelingen in de Kamer een podium krijgen in de media? Uit het onderzoek blijkt dat dit laatste aanzienlijk minder sterk is dan het aantal vragen dat gebaseerd is op mediaberichtgeving. Kamervragen refereren vaak aan media, maar de vragen leiden maar zelden tot nieuwe berichtgeving.

De titel 'de waan van de dag' refereert dus aan twee zaken. Ten eerste de veronderstelling dat politici, net als eenieder, geïnformeerd worden door de media. De tweede veronderstelling is dat politici gebruik kunnen maken van deze waan. Onderwerpen die recent in het nieuws zijn verschenen hebben meer kans zich te nestelen in de publieke agenda. Als politicus kan het een voordeel opleveren om in te spelen op deze actuele onderwerpen. Burgers zullen de onderwerpen van de Kamervragen herkennen, wat het voor journalisten weer interessanter maakt om er over te schrijven. De politicus kan zich profileren als iemand die weet wat er in de samenleving speelt. Met een politieke arena waarin de vorm en de persoon belangrijker zijn geworden dan de inhoud, is politieke marketing niet langer een taboe. De een-tweetjes tussen politiek en media zijn nu nog niet veelvuldig aangetroffen in het onderzoek, maar dat kan veranderen als iedere volksvertegenwoordiger de strategie gaat volgen van Kamervraagkampioen Sharon Gesthuizen. Zij omschrijft deze manier van vragen stellen als de "mooiste manier". „Als ik ergens achter kom ga ik dan eerst naar een journalist, of komt een journalist naar mij. Die schrijft dan ergens over”, voert Gesthuizen in een artikel op, waarna zij er weer een vraag over stelt. „Want je hebt toch de pers nodig om onderwerpen op de agenda te krijgen. Daarin zit een

deel van de legitimiteit van mij als Kamerlid.” De vraag is echter wat er gebeurt met zoveel Kamervragen. Misschien meer aandacht voor de individuele politici in de media, maar blijft de Kamervraag in een dergelijke situatie “de bloem van onze democratie” of verwordt zij tot onkruid waartegen geen kruid is gewassen?